

VLADIMÍR VAVŘÍNEK

Cyril
a Metoděj
mezi
Konstantinopolí
a Římem

VYŠEHRA D

Mé ženě Haně s poděkováním
za 60 let šťastného společného života

Tato kniha vychází s podporou
Ministerstva kultury ČR

Na přebalu a na titulním listě:
Nejstarší dochované vyobrazení Cyrila a Metoděje
ve středověké knižní malbě.
Misál Jana z Budova (1384)

Copyright © PhDr. Vladimír Vavřínek, CSc., 2013

ISBN 978-80-7429-344-3

Příchod Moravanů do Konstantinopole

Na jaře roku 863 dorazila k hradbám Konstantinopole, hlavního města byzantské říše, malá skupina mužů. Přicházeli z Moravy, vzdálené slovanské země ležící někde na sever od středního Dunaje, daleko za hranicemi říše. Byli to poslové knížete Rastislava, kteří měli jeho jménem pozdravit císaře Michaela III. a předat mu žádost, aby na Moravu poslal byzantské misionáře, kteří by jeho lidem vyložili pravou křesťanskou víru.

Měli za sebou dlouhou cestu; než dorazili do cíle, museli ujít téměř 1500 kilometrů. Prošli celou Panonií (území dnešního západního Maďarska) a ať už zvolili kteroukoli trasu, došli nakonec podél Dunaje k Singidunu (dnešnímu Bělehradu), odkud pak pokračovali po někdejší římské vojenské silnici, která přečkala vpády nesčetných barbarských kmenů a ačkoli od pádu říše římské nebyla nijak udržována, stále ještě dobře sloužila svému účelu. Vedla přes někdejší římská města Viminacium (Kostolac), Naissus (Niš), Serdiku (už v této době podle svého hlavního kostela nazývanou též Sofia) a Filippopolis (Plovdiv). Tato oblast byla tehdy v moci bulharského chána, mezi Moravou a Bulharskem však, jakkoli vzájemné vztahy obou zemí byly dosti napjaté, panoval stále ještě mír, a moravským poslům tam proto nic nebránilo v cestě.

Dál je cesta vedla horskými průsmyky k hranicím byzantské říše, kde v hraniční pevnosti neznámé posly zřejmě čekal, jak to bylo běžné, důkladný výslech, proč do Byzance přicházejí. Odtud už je také nepochybně doprovázel nějaký byzantský důstojník s další stráží. Nebyla to jen zdvořilost, ale především opatrnost, protože Byzantinci měli se svými sousedy špatné zkušenosti a trvale u nich panoval strach před možnými nepřátelskými zvědy. Pod stálým dohledem moravští poslové prošli, či spíše na svých koních projeli rozlehlou thráckou planinu přes města Adrianopolis (Edirne) a Arkadiupolis až k Selymbrii, kde se tato silnice napojovala na druhou hlavní dopravní tepnu zvanou *Via Egnatia*; ta je pak po dalších 60 kilometrech dovedla až ke konstantinopolským hradbám.

Pohled na ně musel vzít Moravanům dech. Přestože na své cestě mohli vidět různá starší římská města a pevnosti, na takový pohled nebyli připraveni. Když se císař Konstantin Veliký roku 324 rozhodl vybudovat si nové rezidenční město, zvolil si pro ně starou řeckou osadu Byzantion především ze strategických důvodů. Vypínajíc se nad nejužším místem mořské úžiny Bosporos, kde se Evropa téměř dotýká s Asií, bylo město ze tří stran chráněno vodními plochami: na severu hlubokým mořským zálivem zvaným Zlatý roh, na jihu Marmarským mořem (tehdy zvaným *Propontis*) a na východě právě Bosporem. Ovšem na západě bylo volně přístupné z široké thrácké roviny. Proto zde dal císař Theodosios II. v první polovině 5. století vybudovat obrovský trojitý systém opevnění, jemuž nebylo v Evropě rovna. Tvořila je mohutná vnitřní hradba táhnoucí se v délce téměř šesti kilometrů od břehu Zlatého rohu na severu až po Marmarské moře na jihu. Byla vysoká téměř 12 metrů a v pravidelných odstupech byla zpevněna 96 čtvercovými či polygonálními věžemi, které ji převyšovaly o dalších 11 metrů. Asi 10 metrů před ní byla vybudována vnější, o něco nižší hradba rovněž zpevněná 92 věžemi a před ní byl ještě vyhlouben 5 až 7 metrů hluboký příkop široký 15 a místy až 20 metrů. Hradby byly proraženy deseti různě velkými vstupními branami. Na jižní straně, kde do nich ústila *Via Egnatia*, po níž poslové přicházeli, to byla skvostná, 66 metrů široká Zlatá brána (*Chryseia pyle*) nazývaná tak podle toho, že její křídla byla zdobena pozlacenými deskami; nazývali ji též Triumfální, protože tudy vstupoval do města při návratu z vítězné bitvy anebo při různých slavnostních příležitostech ve svém průvodu sám císař.

Teprve po dalším prověření byli moravští poslové vpuštěni dovnitř a jejich úžas jistě jen rostl. Byli vedeni hlavní městskou třídou zvanou *Mese* („Prostřední“) nebo též Triumfální, protože po ní vjížděl císař do města, když slavil triumf při návratu z vítězné bitvy. Ta byla po obou stranách lemována kolonádou (*embolos*), jejíž štíhlé sloupy nesly kamennou střechu poskytující procházejícím stín a chládek v době letních veder; mezi nimi byly umístěny různé stánky, obchody, taverny apod., v nichž prodavači nabízeli nejrůznější zboží. V pozadí této kolonády stály paláce místní aristokracie namnoze zasazené do zahrad a jiné honosné stavby. Krátce po vstupu do města příchozí minuli po pravé straně proslulý klášter Studios s chrámem sv. Jana Křtitele (v Byzanci nazývaného *Prodromos* – „Předchůdce Páně“), což byl ovšem jen jeden z řady desítek kostelů a klášterů rozsetých po celé Konstantinopoli. Hlavní třída procházela několika náměstími (*fora*). Prvním z nich bylo forum Arkadiovo, uprostřed něhož se tyčil asi 45 metrů vysoký sloup nesoucí sochu císaře, po němž bylo forum pojmenováno; uvnitř sloupu bylo spirálovité schodiště, po jehož

Letecký pohled na Istanbul, někdejší Konstantinopol.

233 schodech se návštěvník dostal na plošinu, odkud měl výhled na celé město. Z dalších náměstí bylo pozoruhodné forum *Tauri* („Býka“) nazvané tak podle velké bronzové sochy býka; následovalo forum Theodosiovo, poblíž něho stávala státní universita a zejména veřejná knihovna obsahující množství právnických knih. Dalším bylo oválné forum Konstantinovo s přílehlou budovou *praetoria*, sídla a úřadu *eparcha*, moderním termínem vyjádřeno primátora města, jehož hodnost byla považována za nejčestnější v celé říšské nomenklatuře. Uprostřed náměstí se tyčil vysoký sloup, na němž stála socha císaře Konstantina, což ovšem byla původně socha řeckého boha Apollóna, jehož hlava byla nahrazena hlavou zakladatele města. V podstavci sloupu byly umístěny různé křesťanské relikvie, ale také *Palladium*, malá dřevěná soška znázorňující řeckou bohyni Pallas Athénu, dovezená sem z Říma, kde byla uctívána jako posvátná ochrana města. Zejména Konstantinovo forum, ale i všechna ostatní byla ozdobena četnými antickými sochami římských císařů a pohanských božstev, které císaři Konstantin Veliký a Justinian I. nechali snést do Konstantinopole ze všech částí římské říše, aby tak novému hlavnímu městu dodali ještě větší nádheru a lesku.

Hradby Konstantinopole.

Třída *Mese* ústila do hlavního městského náměstí zvaného *Augustaion* („Císařské“). Na jejím konci stál *milion* – pozlacený milník, od něhož se počítaly všechny vzdálenosti v říši. Uprostřed náměstí se opět tyčil vysoký sloup, na němž stála jezdecká socha císaře Justiniána Velikého. Naproti se nacházel monumentální vchod do velkého císařského paláce zvaný *Chalke* („Bronzová brána“), mohutný čtvercový vestibul završený kupolí, na jehož vratech obložených bronzovými deskami byla zavěšena ikona s portrétem Krista Pantokratora. Po jedné jeho straně byly veřejné lázně zvané Zeuxippovy, stavba pocházející ještě z dob pozdní antiky, a budova senátu, a dále za nimi, poněkud stranou, se nacházel hippodrom, protáhlé oválné závodíště s řadami sedadel po stranách, jež mohlo pojmut až 35 000 diváků. Závody klusáků přestavovaly hlavní zábavu obyvatel města, hippodrom však zároveň sloužil jako místo, kde se konala oficiálně organizovaná shromáždění konstantinopolského lidu, na nichž císař slavnostně vyhlášoval svou vůli, ale kde také často lidové masy dávaly průchod své nespokojenosti a kde vznikaly různé nepokoje a vzpoury. Na protější straně náměstí pak stál velkolepý chrám zasvě-

Chrám Boží Moudrosti (Hagia Sofia) v Konstantinopoli.

cený Boží Moudrosti (*Hagia Sofia*), sídlo konstantinopolských patriarchů. A jestliže císařský palác byl místem, v němž se soustřeďovala vrcholná státní moc, a hippodrom prostorem, kde mohl lid vyjadřovat svou vůli, pak tento chrám byl duchovním středem netoliko hlavního města, ale celé byzantské říše.

Baziliku zasvěcenou Boží Moudrosti dal jako ústřední konstantinopolský chrám vybudovat už syn Konstantina Velikého Constantius, ta však byla zničena požárem za velkého povstání konstantinopolského lidu v lednu 532 a císař Justinián I. se okamžitě rozhodl vybudovat na jejím místě chrám nový, mnohem větší a nádhernější, který by byl výrazem velikosti jeho vlády a zároveň projevem jeho duchovního nazírání a zbožnosti.

Přestože z vnějšku stavba mohla působit jako dosti těžká a prostá, uvnitř měl návštěvník pocit lehkosti a vzdušnosti. Její půdorys tvořila velká, téměř čtvercová plocha o rozměrech 75 x 66 metrů. Nad jejím středem se ve výši asi 54 metrů vznášela obrovská kupole o průměru 33 metry nesená důmyslným systémem podpor, který pod ní vytvářel podélný ovál o rozměrech 75 x 32 metry. K němu se po stranách přimykaly

BYZANTSKÁ ŘÍŠE A CESTY KONSTANTINA A METODĚJE K ARABŮM A CHAZARŮM

- Byzantská říše okolo poloviny 9. století
- Hranice byzantské říše roku 1025 za Basilea II.
- Cesta Konstantina a Metoděje k Chazarům v l. 860–861
- Cesta Konstantina a Metoděje k Arabům v r. 855 (?)

REJSTŘÍK OSOBNÍCH JMEN

- Adalbert, magdeburský arcibiskup 344
Adalram, salcburský arcibiskup 99, 101
Adalwin, arcibiskup 134, 186, 188,
198, 203
Aistulf, langobardský král 37, 149
Alboin, langobardský král 137
Alexandr Veliký 66
Alkuin, dvorní teolog Karla Velikého
90, 98, 123, 150
Ambrož, sv. 244
Amfilochos, biskup 263
Anastasius Bibliothecarius 59n, 72,
151n, 164n, 168, 179, 192, 283, 304
Andronikos, sv. 175
Angelarios 84, 310n, 313, 333, 336
Anna, byzantská princezna 342, 344
Anno, frizinský biskup 189, 198n
Arethas z Kaisareie, biskup 85
Arno, salcburský biskup 89
Arno, würzburgský biskup 197
Arnulf, franský král, syn Karlomanův
314nn, 319
Arnulf, korutanský král 265
Arsenius, kardinál-biskup z Orte 151n,
164n, 166, 168, 279
Artabasdos, uzurpátor 34, 36
Asparuch, chán 26
Athanasios z Alexandrie, sv., církevní
otec 262, 289n, 295, 340, 347
Augustin, sv., církevní otec 122, 244
- Bardas, *kaisar* 16, 42, 44, 46, 63, 80,
155
Basileios I., byzantský císař 15, 43, 87,
140, 156, 173, 189n, 193, 199, 211,
234n, 256n, 284, 296, 312, 335, 337
- Basileios II., byzantský císař 342, 345
Basileios (z Kaisareie) Veliký, sv. 64,
172, 229, 263, 268, 280, 289n, 295,
340
Behaim, Albert, děkan pasovské kapitoly
99
Benedikt III., papež 152, 164, 246
Bonifác, sv., apoštol Germánů 127,
231, 349
Boris(-Michael), bulharský chán 47n,
83, 91, 99, 124n, 135n, 142n, 146,
156, 158, 165, 174, 190, 192n, 236,
252, 260, 290, 305, 329, 332n,
335nn, 344, 346
Bořivoj, český kníže 92, 226, 238, 293,
296, 315, 323
Branimír, chorvatský kníže 236, 244,
252
Břetislav, český kníže 127, 228, 329
Bulan, chazarský chán 69
- Constans II., císař byzantský 26, 53
Constantius, císař 11
- Damian, bulharský patriarcha 342
Demetrios, sv. 29, 50, 53, 85, 261n,
304, 348
Dioklecián, římský císař 137
Dionysius Areopagita 168
Domagoj, chorvatský kníže 178, 193, 236
- Embricho, biskup řezenský 197
Engelšalk, hrabě 188, 194, 196, 265
Eusebios z Kaisareie 31
Euthymios, *spatharios* 140
Ezechiel, prorok 66

- Filip, biskup v Senji 332
 Filippikos, uzurpátor 66
 Fokas 20, 52
 Formosus z Porto, biskup 165nn, 174, 308, 317
 Fotios, patriarcha 16, 43–48, 60nn, 65n, 69, 74n, 79nn, 115, 129, 138, 140nn, 146nn, 151, 155n, 164, 166n, 173, 190, 234nn, 256n, 259, 277, 280, 283, 290, 300, 305, 312, 332, 335, 343
- Galerius, římský císař 51
 Gauderich z Velletri, biskup 60, 72, 130, 165, 172
 Germanos, patriarcha 24
 Gorazd, sv. 129, 267, 295, 305, 309n, 313n, 320, 333
 Gozwin, hrabě 200
 Gregorios Asbestos, syrakuský arcibiskup 42, 44, 190
 Grimoald, biskup 192
- Gundakar, franský hrabě 181
 Hadrián I., papež 37, 150
 Hadrián II., papež 59, 115, 158–168, 171–179, 183, 185, 189–193, 199, 203, 242, 248, 287, 289n, 294, 296nn, 308, 325, 332
 Hadrián, sv. 101
 Hamartolos, Georgios 341, 346
 Hartwig, pasovský biskup 114, 123, 131, 214
 Hatho, mohučský arcibiskup 319
 Herakleios, byzantský císař 20n, 23, 66, 199, 284
 Hermanrich, opat kláštera Ellwangen, pozdější pasovský biskup 131, 145, 158, 188n, 198n, 255, 292
 Hilarion, sv., gruzínský mnich 82, 121
 Hilarius z Poitiers, sv. 122
 Hinkmar z Remeše, arcibiskup 115, 153, 147
 Homér 58
 Honorius, papež 23
- Choiroboskos, Georgios 30, 341
 Chosroes II., perský šáh 20
- Iannis, ikonoklastický patriarcha 279, 283, 299 viz též Ioannes Grammatikos
 Ignatios, patriarcha 42, 44nn, 59n, 65, 115, 140n, 146, 155, 167, 173n, 190, 192n, 235, 257, 277, 283, 333
 Igor, ruský kníže 343
 Ilarion, kyjevský metropolita 347
 Inocenc IV., papež 332
 Ioannes Grammatikos, patriarcha 40n, 61, 278, 281n viz též Iannis
 Ioannes Scholastikos 275
 Ioannes Tzimiskes, císař 342
 Ioannes ze Sylaia, biskup 173
 Irena, matka Konstantina VI., regentka, byzantská císařovna 37n, 44, 53, 67
 Isidor Mercator 153
 Isidor ze Seville 52, 122
- Jan Exarcha 261, 340
 Jan I., moravský arcibiskup 322
 Jan VIII., papež 131, 179n, 189, 193n, 197, 198–203, 216, 223, 226, 235nn, 240–252, 255–267, 287, 289n, 292, 294, 296, 305–308, 319n, 325, 329, 332n
 Jan IX., papež 104, 231, 319, 320
 Jan Pavel II., papež 349
 Jan z Benátek (Iohannes de Venetiis), 110, 216, 241
 Jan z Damašku, sv., církevní otec 244, 261, 282n, 340
 Jan Zlatoustý, sv., církevní otec 119, 340, 341
 Jaroslav Moudrý, kníže 347
 Jeroným, sv., církevní otec 122, 332
 Jindřich II., císař 246
 Jindřich Jošt, moravský markrabě 233
 Jindřich Zdík, olomoucký biskup 228
 Jiří, sv. 51
 Johannes Scotus Eriugena 169
 Justinián I., římský císař 9nn, 14n, 19, 26n, 30, 36, 51, 53, 74, 78, 203, 229, 246, 263n, 300
 Justinián II. 66

- Kaich, kněz 238, 296, 323
 Kallinikos, řecký architekt 25
 Karel Holý, západofranský král 114,
 183, 188, 192
 Karel III. Tlustý, císař 182, 265n, 306,
 315
 Karel IV., císař a český král 226, 327
 Karel Veliký, franský král a císař 38,
 89n, 98, 107, 123, 135, 141, 150,
 177n, 185, 231, 266
 Karel, lotrinský kardinál 327
 Karloman, syn Ludvíka Němce 114,
 124, 134, 181n, 187n, 194–200
 Karlovci, franská dynastie 37
 Kelsos 29
 Kliment, sv. 71, 85, 120, 165, 202, 214,
 218, 223, 234, 278, 304, 337, 348
 Kliment Ochridský 84, 202, 301, 310n,
 313, 337
 Kocel, kníže Blatenského hradu 83,
 103, 114, 132–135, 137, 141, 148,
 162, 168, 175–186, 199n, 240, 266,
 292, 294, 296, 298, 303, 308, 318
 Konstantin IV., byzantský císař 26
 Konstantin V. (Kopronymos), byzantský
 císař 34nn, 53, 67, 204
 Konstantin VI., byzantský císař 31, 37n,
 41, 277
 Konstantin VII. Porfyrogenetos,
 byzantský císař 52, 342
 Konstantin Presbyter 340
 Konstantin Preslavský 64
 Konstantin Veliký, římský císař 8n, 11,
 31, 45, 74, 137, 149
 Kosmas Indikopleustes 341
 Kosmas, kronikář 238
 Krum, bulharský chán 38, 47
 Kurdust, biskup 78
 Kyril Alexandrijský 340

 Lachanodrakon, strategos 35
 Lambert, vévoda spoletský 159, 162,
 168
 Laurentios 84, 310, 313, 333
 Leon, otec Konstantina a Metoděje 54, 57
 Leon III., byzantský císař 33, 34, 35,
 36, 46, 50, 67, 204
 Leon IV., byzantský císař 37

 Leon V., byzantský císař 40, 42, 86
 Leon VI. zvaný Moudrý, byzantský císař
 31, 234, 321, 335
 Leon Arménský 47
 Leon Matematik (Filosof) 16, 41, 44,
 57, 280
 Leon z Ostie, biskup 130
 Lev III., papež 38, 89, 150, 158, 246
 Lev IV., papež 151n
 Liupram, salcburský arcibiskup 101,
 133, 231
 Lothar I., císař 150
 Lothar II., lotrinský král 115, 152n,
 168, 183
 Ludvík II., císař 153, 159, 165, 191n
 Ludvík III., syn Ludvíka Němce 181n
 Ludvík Němec, východofranský král
 47n, 99, 101, 103, 111–115, 123–126,
 132–136, 140, 142, 145, 148, 158,
 181n, 187n, 192, 196nn, 200, 216,
 226, 241, 243, 292
 Ludvík Pobožný, císař 94, 111, 169

 Malamir, bulharský chán 47
 Marek, evangelista 160
 Maria, matka Konstantina a Metoděje
 54
 Marie, manželka Konstantina VI. 38, 41
 Marinos, diakon 174
 Maslama, bratr chalífy Sulejmana 25
 Merovejci, dynastie 37
 Mesrop Maštoc' 77
 Methodios, patriarcha 40n, 59
 Michael I. Rhangabe, byzantský císař
 38, 42
 Michael II., byzantský císař 169
 Michael III., byzantský císař 7, 15, 17,
 19, 40, 45n, 57, 62n, 73, 78, 80, 84,
 89, 106, 140nn, 146n, 155n, 193,
 202, 204, 256n, 283, 296, 299, 348
 Michael, sv. 104
 Mikuláš I., papež 45n, 48, 59, 78, 91,
 114n, 125, 136, 138, 140n, 145–148,
 152n, 155n, 158n, 164n, 167, 169,
 173n, 178, 190, 192n, 308, 317, 329
 Mnich Chrabr 83, 338
 Mojmír, moravský kníže 95, 99nn,
 103n, 111n, 114, 133, 220, 226, 316

- Mojmír II., moravský kníže 319, 320, 321
Mojžíš 289
Muhammad, prorok 24, 283n
Mutawakkil, chalífa 44, 61, 62, 283
Mutimir, srbský kníže 199
- Naum, sv. 83n, 310n, 313, 333, 335–338
Nestorios, patriarcha 23
Nikeforos, byzantský císař 38, 47, 53n
Nikeforos, patriarcha 38, 41, 44, 282, 284, 346
Niketas Byzantský, filosof 62, 283
Nikolaos Mesarites 74
- Octavianus Augustus 19, 31
Oldřich Korutanský 225
Olga, ruská kněžna 343n, 347
Omurtag, bulharský chán 47, 86
Ondřej, sv., apoštol 166
Oto II., západní císař 344
- Paschalis I., papež 167
Paulinus I., patriarcha 106, 137
Paulinus II., akvilejský patriarcha 90
Pavel z Ankony, biskup 198, 200, 202, 222, 235, 255
Pavel, sv., apoštol 14
Perbund, slovanský náčelník 53
Petr, sv., apoštol 14, 44, 71, 298
Petronas Kamateros 67
Pilát Pontský 122
Pipin Krátký, franský král 37, 89
Plakidas, sv. 55
Platón, filosof 58
Porfýrios, filosof 58
Pribína, nitranský kníže 83, 95, 99, 101, 103, 133n, 185, 208, 226, 231, 318
Proklos, filosof 169
Prokop, sv. 325, 327
Prokopios, historik 14
Přemysl Otakar I. 228
Přemysl Otakar II. 228
Přemyslovci 228, 327
Přibík Pulkava z Radenína 226
- Rastislav, moravský kníže 7, 14, 17, 48, 75nn, 83–89, 106, 111–117, 123–126, 129, 134nn, 140, 148, 167, 179–183, 187n, 194n, 197, 199, 202, 204, 214, 216n, 226, 228, 232, 237, 240, 265, 281, 292, 294, 299, 308, 348
- Ratbod, markrabě 101
Reginarius / Reginhar, biskup pasovský 99n, 103
Rihpald, arcipresbyter 185, 200
Robert, olomoucký biskup 228
Romanos Melodos 21, 303
- Řehoř I. Veliký, papež 151
Řehoř II., papež 34
Řehoř III., papež 34, 185
Řehoř IV., papež 159
Řehoř VII., papež 329
Řehoř z Nazianzu, sv., církevní otec 56, 59, 172, 268, 280n, 283, 279, 289, 290, 292, 295, 301, 303n, 345
- Samuel, bulharský car 344
Sásánovci, perská dynastie 20
Sáva 84, 310, 313, 333
Semižizň, velmož 251
Sergios, patriarcha 21
Sergius II., papež 151
Severianus z Gabaly 340
Sigehard, opat fuldského kláštera 197
Slavomír, moravský kníže 195, 197
Spytihněv, český kníže 315, 316
Staurakios, logothetes císařovny Ireny 53
Sulejman, chalífa 25
Svatopluk, moravský kníže 92, 105, 110, 121, 179n, 182, 185, 187n, 194n, 196–201, 205, 216n, 222, 226, 228, 237, 239–242, 244, 248–251, 258, 265nn, 287n, 291–296, 298, 306–317, 319n, 323, 332
Svjatoslav, ruský kníže 342nn
Sylvestr, papež 149
Symeon, syn chána Borise, bulharský car 253, 336–341
- Šalamoun, kostnický biskup 48, 125, 140
Šalomoun, židovský král 75
Štěpán III., papež 37, 149

- Štěpán IV., papež 158
 Štěpán V., papež 306–309, 312–317,
 320, 325
- Tarasios, patriarcha 37, 41, 44, 62,
 244, 277, 295
- Theodora, císařovna 41n, 57, 60, 63,
 65, 282
- Theodora, manželka císaře Theofila 40
- Theodoros, hegumenos kláštera Studios
 40, 64, 282
- Theodosios I., římský císař 21
- Theodosios II., byzantský císař 8, 30
- Theodosius, biskup v Ninu 178, 236,
 252
- Theofilos, byzantský císař 40, 41, 42,
 57, 61, 63, 65, 67, 233
- Theofylaktos, ochridský arcibiskup
 217, 308, 336
- Theognostos, hegumenos 45, 155, 164
- Theoktistos, logothetes tu dromu 40,
 41, 42, 43, 57–60, 63n, 280, 282, 299
- Theotmar, salcburský arcibiskup 319
- Tomislav, chorvatský král 330
- Traján, římský císař 71
- Trpimír, chorvatský kníže 178, 236
- Václav, sv. 323, 327
- Vigilius, papež 246
- Virgil, učený mnich 127
- Vít, sv. 324
- Vladimír, ruský kníže 14, 342, 344
- Vladimír, syn bulharského chána Borise
 336
- Vladislav Jindřich, moravský markrabě
 219
- Vlastimír, srbský kníže 199
- Vojtěch, sv., pražský biskup 231, 325,
 327
- Vratislav I., český kníže 228, 329
- Wiching, biskup v Nitře 105, 232, 243,
 248–251, 256, 258, 267, 305–320,
 323, 325, 335, 338
- Wilhelm, kníže 194, 196
- Winfriid-Bonifác 185 viz též Bonifác, sv.
- Wulfila 70, 78, 272
- Zachariáš, katolikos arménské církve
 79
- Zachariáš, papež 37, 127, 149
- Zdeslav, syn knížete Trpimíra 236

REJSTŘÍK MÍSTNÍCH NÁZVŮ

- Adrianopolis (Edirne) 7, 86
Afrika, severní 19, 312
Afrodisias 28
Akroinon 34
Akvileja 87n, 137, 160
Alamansko 111, 255
Alexandrie 23, 27, 45, 54, 160
Anatolikon (*thema*) 33, 36
Antiochie 23, 27, 45
Antitaurus, pohoří 24
Apulie 34
Arkadiupolis 7
Arménie 77
Arran, město v Arménii 78
Aspalathos / Spalatum (Split) 87
Athény 29, 52
Azovské jezero 72
- Balkán / Balkánský poloostrov 34, 67,
87, 349
— severní 26, 36, 120
Bari 159, 192
Bavorsko 90, 100, 111, 124, 181, 188,
194, 196, 198, 215, 315
Bejrút viz Berytos
Bělehrad 7, 50, 311
Benátky 87n, 132, 135–140, 148, 158,
160–167, 180, 243, 248, 253, 275,
281n, 286, 311n, 325, 335, 337
Benevento 192
Berytos (Bejrút) 54
Blachernai, předměstí Konstantinopole
21
Blatenský hrad / Blatnohrad (německy
Mosaburg) 101, 133
Bodamské jezero 253
- Bojná, hradiště 105, 107
Bospor 8, 24, 66
Bratislava (*Breslauspurch*) 104, 208,
210, 226, 321
Bratislavská brána 86, 88, 182
Brno-Líšeň 94
Břevnovský klášter 231, 325
Bulharsko 7, 38, 46nn, 64, 79, 86, 99,
132, 135, 142–148, 158, 165nn, 174,
177, 189–194, 217, 235nn, 242, 248,
257n, 260, 275, 288, 301, 303, 305,
308, 312n, 317, 330, 332n, 335, 337,
340–349
Byzanc 19, 35, 36, 47, 65, 84, 192,
260, 341
Byzantion 8, 19, 45
- Carnuntum, pohraniční pevnost 86,
88, 125
Cejlon 341
- Čechy 113, 312, 315, 327
Černé moře 20, 66, 69, 160
- Dalmácie 107, 137, 210, 215, 224, 236,
251, 257, 258, 330, 332
Dalmácie, severní 106
Dekatera / Cattaro (Katar) 87
Derbent, město 72
Děvín, hraniční pevnost 88, 104, 107,
125, 208, 210, 224, 226
Dněpr, řeka 66, 67, 68
Dobruža 26
Don, řeka 66, 67
Dowina (Děvín) 88, 125, 226
Dráva, řeka 90, 107, 177

- Ducové (okres Trnava) 103, 241
Dunaj, řeka 7, 16, 26, 48, 50, 86, 88,
93n, 98n, 104, 106, 113, 125, 132,
140, 142, 158, 174, 178, 197, 242,
249, 311n
— střední 47
Durynsko 181
Dyrrhachion (Drač v Albánii) 50, 87,
148, 191, 312
- Edirne 7, 86
Efez 23, 29, 35
Egypt 20, 24, 27, 77
Ellwangen 189, 255
Emona (Ljubljana) 88
Escorial 75
Etiopie 341
- Filippopolis (Plovdiv) 7, 50, 86
Forchheim 110, 237, 241, 243
Forum Iulense (Cividale) 88
Frankfurt n. Mohanem 37, 123
Franky 111
Friulsko 103, 110, 137
- Gaza 54
Germanikeia 33
Grado, ostrov 137
- Hispanie 19, 25
Hy, ostrov v Hebridách 127
- Chalkedon 23, 45
Cherson 66n, 69–73, 85, 148, 171,
202, 278–285, 304, 337, 348
Chonai 28
Chorvatsko 236n, 242, 248, 312,
329nn, 349
- Illyricum 46, 48, 50, 120, 155, 192,
198
— východní 34, 37, 142, 148, 249,
329
— západní 141, 177, 178
Indie 341
Iona, klášter na ostrově Hy 127
Irsko 97
Istrie 106n, 130, 137
- Itálie 17, 19, 36n, 155, 175, 192, 253,
258, 262
— jižní 29, 37, 153, 165, 192
— severní 37, 88, 106n, 130, 137, 210,
215, 219, 224
— střední 37
Ityl, město 72
- Jadran / Jaderské moře 50, 87, 106
Jeruzalém 21, 24, 45, 347
- Kalábrie 34
Kartágo 25
Kaspické moře 72
Kavkaz, pohoří 20, 66n, 72, 78
Kopčany 208, 240
Korint 29, 52
Korutany 76, 98, 111, 316
Kostolac 7
Krakov 320
Kréta 52
Krym 66n, 70, 148, 202, 278, 283,
304, 337, 348
Kunovice 322
Kyjev 67, 327, 343n
- Levý Hradec 238
Luxeuil, francouzský klášter 253
- Maďarsko 225, 265
— západní 7, 345
Makedonie 53, 87
— jižní 50
Malá Asie 24, 26, 28, 36, 53, 62, 65n
Malé Karpaty 86, 88, 182
Marmarské moře 8
Meersen 188
Mezopotámie 20, 24
Mikulčice 84, 94, 103n, 107, 116n,
130, 182, 208, 210, 213, 217, 222nn,
228, 240, 310, 317, 321
Milétos 29
Modrá u Uherského Hradiště 96, 98,
104, 208, 218n
Moesie, římská provincie 26
Monemvasia, pevnost 52
Morava, řeka 104

- Na Valách, pohřebiště 96, 104, 208n,
 210, 213, 214, 217, 240, 321
 Naissus (Niš) 7, 86
 Ninive 21, 66
 Nisibis, město 77
 Nitra (*Nitava*) 101, 103, 105, 133, 226,
 243, 248, 310, 319, 320

 Ochrid 337, 338, 342, 345
 Ochridské jezero 87, 337
 Olomouc 94, 228, 320
 Olymp, hora v Bithýnii 63, 65, 82, 84,
 121, 232, 281
 Olymp, pohoří 65
 Opsikion (thema) 36
 Osvětmany, hradisko sv. Klimenta u
 232

 Palestina 20
 Panonie 7, 76, 86, 89–94, 98, 101,
 105n, 132–135, 137, 141, 148, 158,
 162, 174n, 177, 178, 186, 189, 192,
 198nn, 203, 231, 240, 253, 265, 267,
 298, 315n, 318, 321, 332
 — Horní 99
 Patras 52, 53
 Pavia 37, 150
 Peloponés 19, 34, 52, 53, 54
 Persie 77
 Plisca 38, 47, 142, 260, 332, 336, 338
 Plovdiv viz Filippopolis
 Poetovium (Ptuj) 88
 Pohansko u Břeclavi 104, 208, 211,
 213, 241, 318
 Polešovice 322
 Polichnion, klášter 65, 74
 Polsko 314
 Polychron, klášter 73, 300
 Potosí 315, 321
 Povážský Inovec 105
 Praha 322
 Pražský hrad 231, 238, 323
 Preslav 260, 336, 338, 340
 Prespanské jezero 87
Propontis 8
 Prusa (Bursa) 65
 Puła 130, 170, 219, 224

 Rába, řeka 99, 132
 Rábnice, řeka 99
 Rausion / Ragusa (Dubrovnik) 87
 Ravenna 37, 107, 130, 137, 149, 219, 224
 Réceskút 101, 208, 225
 Reichenau 251, 253, 255
 Romagna 37
 Rusko 327, 343, 344n

 Řecko 16n, 19, 29, 51nn, 57, 72, 78,
 106, 166, 204, 341, 348
 — pevninské 25
 — severní 26
 Řezno 111

 Sabaria (Szombathely) 88
 Sady u Uherského Hradiště 96, 98,
 104, 107, 130, 209n, 213, 219, 224,
 225, 229, 231, 232, 240, 268, 322
 Sála, řeka 101, 133
 Salcburk 127, 135, 200
 Salona (Split) 317
 Samarra 61n
 S. Marcello, římský kostel 151
 Santa Maria Formosa v Pule 219, 224
 Santa Maria in Trastevere, římský
 klášter 151
 Santa Maria Maggiore, římská bazilika
 159, 162, 167, 281
 Sardis 28
 Sasko 111, 181
 Sáva, řeka 50, 86, 90
 Scrabantia (Sopron) 88
 Selymbria 7
 Serdika (Sofia) 7, 86
 Sevilla 52
 Sicílie 34
 — východní 150
 Sigriane, hora 65
 Sinaj, hora 33
 Singidunum (Bělehrad) 7, 50, 86
 Sirmium (Srěmska Mitrovica) 141, 175,
 177, 183
 Skalice 105
 Slovensko 103, 240n
 — jihozápadní 94, 182
 Sofia 7

Soluň (Thessalonike) 29, 44, 50–56, 86n,
120, 191, 261, 270, 279, 304, 312
Split 107, 330
Srbsko 199
Staré Město u Uherského Hradiště 94,
96, 103n, 126, 208nn, 213, 214, 217,
223, 228, 240, 321
Středozemní moře 19, 66
Studios, klášter
Sugdaia (Surož) 8, 40, 67, 277
Sýrie 20, 24n, 77

Švábsko 255

Taurus, pohoří 24
Terebinthos, ostrov 42
Těšetický les 104
Théra, ostrov (Santorin) 33
Thermajský záliv 29, 50
Thessalonike viz Soluň (Thessalonike)
Thrákie 50, 87
Tisa, řeka 47
Toledo 122

Uherské Hradiště 94, 209, 217, 223, 228
Uhry 327

Váh, řeka 103
Valcum, římské město 133
Velehrad 226, 228, 261
Veligrad 217, 228, 240, 310, 320
Verdun 111
Vídeň 125
Viminacium (Kostolac) 7
Vislansko 312, 320
Volha, řeka 26, 66, 68
Východní marka 111, 114, 134, 194

Wellegrad nova (Uherské Hradiště) 228
Wiślice 314, 320

Zalavár, Kocelovo hradiště 209, 225
Zara (Zadar) 87
Zlatý roh 8
Znojmo 94

REJSTŘÍK CIZÍCH POJMŮ

- agora* 27, 28
akropolis 28
apokrisiarioi 147, 156, 190
apostolikъ 298, 299
archiepiscopus pannonicus 226
archiepiscopus pro fide 249
archiepiscopus sanctae ecclesiae marabensis 248
archon 55, 63, 266
asekretis 44, 283
autokrator 57, 63, 140, 156
- basileus* 31, 38, 266
Behaimi 111, 238
Bohemani 238
Bohemi 238
bule 27
- carъ* 266
castrum 29
cěsarъ 266
- decurioni* 27
dia ton hyion („skrže Syna“) 244 viz též *filioque*
diakonikon 212
diocesis pannonica 226
diptychy 117
drungoi 36, 54
dux 137, 266, 306
- enkyklios paideia* 347
episcopatus Pannoniensium 226
episkopos ton ektos 31
exedra 130
- filioque* („a ze Syna“) 147, 244, 246, 306
florilegia 287
- gradъ* 228
grammatikos 56
- hegumenos* (opat) 64
hieromonachos 65
- chartofylax* 59, 281
- ikonoduloi* 35, 40
imperator imperii Romani 38
imperator Romanus 150
imperium 30
isapostolos 74
iudices („soudci“) 223, 240
- kapkan*, avarský náčelník 92
kastron 29
koinobia 64
kontakion 303
korolъ 266, 294
- lavry* 64
libelli satisfactionis 191
libellus missae 110, 120
logothetes tu dromu 40, 280
- nartex* 117, 129, 213, 214
- obrětenie* 72
oikumene 31, 47, 266, 301
orbis terrarum 31

panegyrik 72, 172
papež 298
patrimonium sancti Petri
(dědictví svatého Petra) 149
Pentapolis 37
professio fidei 246, 289n
protasekretis 60, 62
prothesis 212

quadrivium 58, 280

rex 266, 294, 306

sacerdotium 30
schema (mnišské roucho) 65
stily 117, 130, 213
stoa 28
strategos 35n, 54, 67

tagmata 36
tetraevangelium 118, 270
thalassokracie 24
thema 36, 54, 67, 87
tonsura 65
trebnik 119
trivium 58, 280
typikon 64

REJSTŘÍK VĚCNÝ

- Akathistos*, hymnus 21, 24
Alamani 182, 200
Anály fuldské 125, 182, 187, 238
Apoštolské kánony 263
Arabové 24–28, 33n, 61nn, 66, 68,
78, 150n, 153, 156, 159, 192, 279,
281nn, 286, 299, 314
arcibiskup kolínský 152
— moravský 313
— salcburský 99, 106, 137, 185
— *sanctae ecclesiae marabensis* 226
— soluňský 34, 57
— trevírský 152
arcidiecéze moravská 256, 260, 317, 319
— panonská 177n, 198
arianismus 21, 330
Arméni 77, 138, 147, 286
avarský kaganát 106, 141, 137
Avaři 19nn, 24, 53, 92, 94, 99, 138,
141, 175, 177, 286
- Bavoři 315, 319, 321
bazilika sv. Petra v Římě 150, 153,
160, 162, 171
— v Mikulčicích 116, 214
benediktini 223, 224, 231
Bibliothèque 43, 62
biskup mohučský 237
— pasovský 99, 104n, 115, 178, 231,
255
— řezenský 94, 237, 323
— salcburský 177, 255
— ve Freisingu 255
biskupové bavorští 106, 189, 192, 198,
200, 255, 292n, 297, 317, 319
biskupové italské 147
- biskupství na Moravě 228
— v Ninu 178, 329
Blatenské knížectví 114, 134, 175, 182,
185, 318
bohoslužba východního ritu 262
bohoslužby v národních jazycích 349
— ve slovanském jazyce 119, 123,
166, 202n, 241, 244, 249, 292, 294,
309, 320, 329
Božská Trojice 278, 284
božské hypostaze 244
Bulhaři 16, 26, 35, 38, 47n, 67, 86,
124, 142, 145nn, 175, 192n, 267,
321, 341n, 348
byzantská politická filosofie 257, 299
byzantští misionáři 84, 88, 116, 119,
128n, 160, 214, 271
- církev moravská 180, 201, 237, 243,
249, 250n, 262, 265, 267, 294n, 297,
305, 308n, 313, 320
církevní architektura 107, 207, 219
— dějiny 151, 322
— kánony 314
— právo 151, 177, 263
— provincie 134, 180, 183, 189, 199,
297, 317
— řád 119
— školy 117, 213
cisterciáci 228
citáty z Písma 179, 248, 288, 332
Codex Iustinianus 204
Codex Theodosianus 30
Collectio tripartita 263
Corpus iuris civilis 30
cyrilice 131, 340

- Čechové 94n, 113, 238, 267, 315
 Čechy přemyslovské 120, 231, 330,
 323, 325, 345, 347
 Čtyřicet homilií Řehoře Velikého na
 evangelia 327, 346
- De conversione Bagoariorum et
 Carantanorum* 92, 101, 105, 186,
 203, 231, 238, 318
- Dějiny pasovských biskupů a bavorských
 vévodů* 99
- Desatero přikázání 33, 90
 dialekt západoslovanský 76, 93, 97,
 120, 270
- Dialogy* tzv. Pseudo-Kaisareia 341
- diecéze pasovská 131, 319
- Digesta* 263
- Dionysiana aucta*, sbírka právních
 předpisů 262, 305
- Dionysiana Hadriana*, sbírka církevních
 kánonů 262
- druhá staroslověnská legenda o sv.
 Václavu* 327
- dny postní 145, 241
- druhý nikajský koncil 244, 246, 263
- druhý vatikánský koncil 349
- Duch svatý 147, 244, 250, 293, 306
- duchovní latinští 137, 223, 329
- duchovní moravští 335
- duchovní východofranští 106
- Durynkové 182, 196
- Egyptané (Koptové) 138
- Ekloga* 204, 229
- Ekthesis*, edikt 23
- epištoly 307
- Etymologiae* 122
- euchologion 85
- Euchologium sinajské* 119
- eunuši 29, 65
- evangelia 56, 70, 81, 85, 119, 122, 185,
 269, 270, 272, 307, 340
- evangeliář (*aparakos*) 270
- Evangelium Nikodemovo* 324, 345
- Evangelium Tomášovo* 345
- exarchové 37, 149
- exkomunikace 46, 153, 155, 235
- papeže 156
- filosofie 58nn, 280
- Frankové 37n, 106, 112, 137, 149, 151,
 155, 158, 178, 182, 195, 199, 226,
 306, 309, 315, 317
- franská kultura 112
- franští duchovní 118, 122, 203
- misionáři 124
- Frizinské památky* 94, 97, 286
- Frízové 90
- Gloria in excelsis Deo*, papežská bula
 179n, 203, 287, 289, 292, 296, 302
- Gótové 70, 78, 286
- Gruzínci 77, 138, 286
- hagiografie 64, 71, 131, 170, 226, 229,
 276–280, 291n, 296, 297, 310
- hebrejšтина 56n, 69, 122
- hereze 40, 57
- Hexaemeron* 340
- Hilferdingův makedonský cyrilský list*
 272
- Historia Salonitana* 330
- hlaholice 83, 117, 131, 135, 312, 331n,
 337nn
- hodinky 119, 185, 248, 274, 307
- hudba neboli harmonie 58
- Hunové 19, 78, 175
- hymnus na sv. Klimenta 72
- Chazaři 65–69, 71–75, 84, 138, 170,
 232, 278n, 281, 283–286, 291, 299n
- chorepiskopové 231
- Chorvati 16, 252, 329
- chrám Boží Moudrosti v Konstantinopoli
 225
- sv. Klimenta v Římě 171
- christianizace 231
- Čechů 112
- Rusů 343
- shora 100
- Christotokos* (Matka Kristova) 23
- Chvalořeč o svatém Cyrilu a Metoději*
 179, 301
- Chvalořeč o svatém Cyrilu, učiteli
 slovanského národa* 301

- Iberové (Gruzínci) 138, 286
ikonoklasmus 33nn, 37, 40n, 43n,
51, 57, 59, 61n, 65, 67, 85, 149, 211,
275nn, 282, 284, 296
Industriae tuae, papežská bula 179n,
216, 223, 226, 240, 243, 246, 248,
266, 287, 289, 296, 305n
iroskotská církevní architektura 97
Izbornik Sujatoslava 341
- jantarová stezka 88, 104, 106, 132, 311
jednotná universální církev 139
jurisdikce 37, 46, 50, 106, 122, 137,
141, 148, 155, 156, 174, 177, 178,
183, 189, 190, 193, 236, 242, 249,
257, 260, 329, 333
— papežská 120, 192
- Kánon ke cti sv. Václava* 323
kánon mše (*anafora*) 120, 274
Kánon o svatém mučedníku Dimitriovi 304
kanonické právo 189
Katechesis, příručka pravidel mnišského
života 64
katechumenát 103, 111
klášter Ellwangen ve Švábsku 131,
189, 255
— Reichenau 255, 256
— sázavský 325, 327347
— sv. Alexia v Římě 325
— sv. Emerama (Jimrama) v Řezně
263
— sv. Kateřiny na Sinaji 119, 274
— sv. Panteleimona (*Patlejna*) u Preslavi
336
— v Cividale 137
— v Plasích 228
— ve Visegradě 345
klášterní bazilika v Aniane 223
kláštery 64, 229, 231, 253
— benediktinské 230
— iroskotské 230
klerikové ženatí 151
kněží latinští 98, 132, 197, 207, 214,
216, 222, 239nn
— slovanští 222, 329
kněžské svěcení 31, 74, 129, 131, 165,
214, 305
- knih měšních obřadů 85
knihy hodiniek 85
— Otců 202, 262, 286
knížectví nitranské 95, 101, 103, 181,
194, 312, 316
kodex Assemanův 270
koncil chalkedonský 229, 246, 263
— *in Trullo* 128, 147
— konstantinopolský 244, 332
— v Gangře 147, 229
koncily ekumenické 246
Konstituce Svatých apoštolů 229
kostel s podkovovitou apsidou 214
— s půdorysem ve tvaru volného kříže
98, 107, 130, 209, 219
— S. Maria Formosa v Pule 107
— sv. Margity Antiochijské v Kopčanech
208
— sv. Praxedy 167
— svatého Kříže v Ninu 219, 224
— v Kildare 97
— ve Skripu v Boiotii 211
kostely 97, 104, 107, 122, 218
— jednolodní 208, 210
— kamenné 98
— s půdorysem vepsaného kříže 212,
224
— zděné 107, 207, 222
kostrové pohřby 95
králové langobardští 149
království lotrinské 153
Kronika tak řečeného Dalimila 226
křest 35, 90–93, 99nn, 103, 111, 113,
117, 124, 136, 170, 205, 238, 293,
296, 298, 343n
Kyjevopečerský klášter 346
Kyjevské listy 110, 120, 121, 164, 274,
323
- Langobardi 37, 158
latina 78, 107, 122, 138, 276
lázně 10, 28, 29
legát apoštolský 177n, 185, 201, 256n
legáti 46, 86n, 155n, 183, 189–192,
235n, 242, 246, 308
— papežští 313n, 319n, 332
Legenda bulharská 239, 308, 333

- Legenda italská* 71n, 76, 130nn, 165, 204
- legenda Kristiánova* 92, 238, 325
- o sv. Vítu 324
- o sv. Anastázii 327, 346
- o sv. Ludmíle 324, 346
- o sv. Vítu 346
- legandy latinské 324
- proložní 324
- lekcionář 83
- Liber confraternitatum* (Kniha klášterního bratrstva) 253, 255
- Liber diurnus pontificum Romanorum* 298
- Libri Carolini* 37
- listy apoštolů 56, 81, 85
- liturgická roucha 85
- liturgické knihy 85
- texty 110, 274
- liturgie Basilea Velikého 119
- Jana Zlatoústého 119
- slovanská 77, 118, 123, 129, 137n, 162, 165, 168, 179, 185, 202n, 240n, 249, 253, 258, 281, 287n, 303, 307, 312, 317, 320, 329–332, 344, 348n
- sv. Petra 120n, 128
- ve vlastní řeči 78, 81n, 123, 138
- Madaři 226, 228, 265, 288, 321
- Magnaaura, palác 16, 337
- mausoleum Gally Placidie v Ravenně 219
- mešní knížka 120
- mniši 35, 41, 54, 64n, 67, 82, 83, 97, 119, 231n, 277, 327, 336
- iroskotští 90n, 97n
- putující 90
- řečtí 79
- sázavského kláštera 327, 346
- slovanští 345
- mnišské řády 64
- sliby 65, 74, 170
- mnišský šat 65
- modlitba svatojímramská 93
- modlitby kompletorní 274
- monoenergetismus* 23
- monofysitismus* 23, 24, 77, 78
- monotheletismus* 23
- muslimové 56, 62, 282, 283
- Mystagogia* 306
- nálezy v hrobech 221
- zvonů 107
- naturální daň 95
- Někatoraja zapověď* 325
- nestoriáni 77, 138
- Nitransko 95, 105, 182
- nomokánon* 229, 262nn, 275n
- Nový Řím 45
- Nový zákon 85, 248, 341
- O obrácení Bavorů a Korutanců 135
- viz též *De conversione Bagoariorum et Carantanorum*
- O poetických figurách* 341
- obětiny na hrobech 95
- obchod, dálkový 68
- Obodrité 94nn, 111, 114
- Ostromirův evangeliář* 345
- Otčenáš 90, 93, 94
- otroci 65, 312, 323
- Palladium* 9
- parimejník 261
- paterikon (*knihy Otců*) 276
- patriarchát akvilejský 106, 120, 123, 137, 151, 177n, 329
- bulharský 342, 345
- v Gradu 137n
- penitenciály 207, 229, 275, 325
- pergamenové kodexy 84n
- Peršané 21, 23n, 28, 66, 78, 138, 286
- Písmo svaté 77n, 81, 269
- pohlavní zdrženlivost 151, 278
- pohřebiště mohylové 105
- pohřbívání žárové 95
- Pochvala knížeti Vladimíru* 347
- pokání jako trest 205
- polemiky teologické 57
- Polovci 343
- Posvátné dějiny Moravy čili život svatých Cyrila a Metoděje* 232
- Poutník* 346
- Pražské hlaholské zlomky* 325
- Proglas* 79, 81, 272

- Proložní život* 225, 268
 pronásledování Židů 284
 proroctví o příchodu Ježíše Krista 56
 první nikajský koncil 146, 244, 263
první staroslověnská legenda o svatém Václavu 324, 346
 překlad bible 165, 269
 — bible Akvilův 56
 — bible do slovanského jazyka 261, 286
 — bible do góštiny 272
 — biblických a liturgických textů 107
 — evangelií 261, 270
 — evangelií do staroslověnštiny 83
 — Starého zákona 261, 276, 285, 304, 340
 překlady 234
 — do slovanštiny 304, 341, 348
 — z řečtiny 274, 340
- Quia te zelo fidei*, papežská bula 306, 313, 325
- Raffelsttetenský celní dekret 311
Ratio de cathecizandis rudibus (Návod jak obracet pohany) 91, 239
Remešské evangelium 327
Responsa Nicolai papae ad consulta Bulgarorum (Odpovědi papeže Mikuláše na otázky Bulharů) 145
 rétorika 58
 rotundy 208
 Rusové 65nn, 79, 343, 348
 Rynchinové, slovanský kmen 53
- řecký oheň 25
Řeč k vladařům-soudcům 275
Řeč o přenesení ostatků přelavného Klimenta 72, 202, 275
 řečtina 47, 56, 78, 81, 107, 122, 138, 164n, 202, 205, 242, 270, 276, 285, 340n, 347
 řehole sv. Benedikta 230
 řeholní sliby 229
 Řekové 14, 53, 78, 193
 řemeslná výroba 27, 95, 113
 Římané 21, 50, 52
 říšský sněm v Řeznu 188
- Sasové 90, 182, 196
Savvina kniha, cyrilský rukopis 270
Sborník Clozův 205, 262, 275
 sedisvakance 159, 177, 313
 sedmipočítníci 84, 313n, 333, 338
 Septuaginta 56
 schisma Fotiovo 42, 46, 146, 155, 348
 Scholastikova *Synagoge* 229, 263, 264
Sinajské zlomky 119
Sklavinie 26, 53
 skriptorium 223, 234
 Slované 16, 18n, 24, 26, 29, 50–55, 75n, 78n, 83, 92, 94, 114, 121, 128, 137, 182, 197n, 201n, 248, 269, 272, 276, 279, 281, 287, 290, 300, 306, 341, 348
 — východní 94, 349
 — jižní a východní 348
 slovanská literární tvorba 272
 slovanská liturgie 252, 260, 325, 329
 slovanské písemnictví 76, 83, 135, 137, 200, 202, 232, 248, 249, 252, 260, 267, 269, 272, 275, 276, 281, 287, 291, 312, 323, 325, 327, 331, 338, 342, 347
 slovanský jazyk 75, 79, 134, 166, 179, 180, 222, 242, 248, 272, 274, 291, 307, 323, 332, 337, 340
 — literární 276
 slovanští duchovní 261, 304, 309, 312, 323, 330, 344, 349
Slovo na prenesenie moštem preslavnago Klimenta (Řeč o přenesení ostatků přelavného Klimenta) 72, 202, 275
Slovo o zakoně a blagodati 347
 sňatky 31, 41, 53, 127n, 205, 216
 spisy církevních otců 35, 43, 60, 202, 262, 286n, 340n
 Srbové 16, 94, 113, 114, 182, 348
 starohornoněmčina 98, 107, 120, 270
 Starý zákon 56, 69, 85, 170, 248, 261, 285, 289, 304
 Strymonité, kmen 54
 svatojimramská zpovědní modlitba 119
 svěcení, kněžské 65
 — nižší 65, 166
 synoda v Konstantinopoli 156
 — v Mohuči 93

- ve Frankfurtu 93n, 244
 — ve Splitu 330
Synodik ortodoxie 282
Syntagma o čtrnácti titulech, sbírka
 kanonického práva 263
 Syřané 138, 286
Sъkazanije svętago evangelija 340
- Šalomounův kalich 279, 285
 šamanismus 67
 šperky, šperkařství 47, 106, 115, 217,
 218, 221, 260
 Švábové 315
- Theotokos* (Matka Boží) 23
 translace ostatků svatých 160
 Triumf ortodoxie 40n, 61
 trojjazyčníci (pilátníci) 123, 304
 trojjazyčný blud 172
 Turci 349
- uctívání ikon 33–38, 40, 59, 85, 338
 Uhři 67, 265
 umělecká řemesla 106
 univerzity 30, 58
- Varjagové 342, 343
Via Egnatia 7n, 50, 86
 Vikingové 67
Vita antiqua s. Procopii 226
Vita SS. Cyrilli et Methodii
archiepiscoporum Moraviae sive Vetus
Wellehrad 228
 vyhnání slovanských kněží z Moravy 311
 východofranská říše 47, 48, 101, 104,
 113, 181, 196
- Výroky svatých proroků* 75
 vysvěcení slovanských kněží 137, 158
 vyšší školství 30
 vyznání víry 23, 90, 93, 147, 244, 246,
 250, 306
 — chalkedonské 77, 147
 — nikajsko-konstantinopolské 246
 vznik slovanského písma 75
- Záakonъ sudnyi ljudьmъ* (Zákon sudný)
 204n, 207, 229, 275, 345
Zapovědi svętyichъ otъcbъ, penitenciál
 229
- žaltář 70, 261, 274
 Židé 56, 69, 279, 284nn, 299
Život Feodosije Pečerského 347
Život Klimenta Ochridského 308
Život Klimentův (Bios Klementos) 217
Život Konstantinův 17, 58, 61, 69, 71,
 73, 76n, 80n, 84, 105, 126, 130n,
 165, 170nn, 180, 202, 204, 231, 257,
 275, 277–291, 297–300, 330
Život Metodějův 17, 75n, 81, 106, 121,
 130, 166, 172, 175, 179n, 189, 201,
 204n, 216, 238, 240, 250, 255, 265n,
 287n, 290–303, 308, 324, 346
Život sv. Benedikta 327
Život sv. Borise a Gleba 346
Život sv. Brigity 97
Život sv. Klimenta 288, 312
Život sv. Nauma 201, 232
Život sv. Prokopa 325
Život sv. Václava 226

OBSAH

Příchod Moravanů do Konstantinopole	7
Byzanc	19
Východořímská říše zápasí o přežití	19
Christologické spory v církvi	21
Arabská expanze	24
Proměna pozdně římské společnosti v byzantskou	26
Období ikonoklasmu	33
Reformy ikonoklastických císařů	35
Obnovení západořímského císařství	36
Obnovení kultu ikon	40
Spor Konstantinopole s Římem – Fotiovo schisma	43
Byzanc a Bulhaři	47
Žádost Moravanů	48
Soluňští bratři před odchodem z Byzance	50
Slované v Řecku	51
Mládí Konstantina a Metoděje	54
Mladý učenec	57
Konstantinovy disputace	61
Konstantin opouští Konstantinopol	63
Byzanc a Chazaři	65
Zastávka v Chersonu	69
Nalezení ostatků svatého Klimenta	71
Cesta k Chazarům	72
Návrat do Konstantinopole	73
Vznik slovanského písma	75
Cesta na Moravu	83
... rudis adhuc christianitas gentis Maraensium	89
(... hrubé dosud křesťanství národa Moravanů)	89
Franské misie v Panonii	89

Moravané vstupují na historickou scénu	94
Začátky křesťanství na Moravě	95
Morava misijní oblastí pasovského biskupa	99
Učitelé křesťanství z Vlach	106
Dosazení Rastislava na knížecí trůn	111
U Rastislava	116
Zavedení slovanské liturgie	118
Nový boj Ludvíka Němce s Rastislavem	123
Spory s latinskými misionáři	126
Výuka domácích žáků	129
Pobyt na dvoře knížete Kocela	132
Příchod do Benátek	135
Pozvání do Říma	140
Bulharsko mezi Konstantinopolí a Římem	142
Fotiovo schisma.	146
U pražů apoštolských	149
Pontifikát Mikuláše I.	152
Volba nového papeže	158
Příchod soluňských bratří do Říma	160
Schválení slovanské liturgie a vysvěcení Konstantinových žáků.	162
Další pobyt obou bratří v Římě	167
Konstantinova smrt.	170
Obnovení panonské arcidiecéze	173
Metoděj apoštolským legátem a misijním arcibiskupem	178
Rastislavův pád a Metodějovo zajetí	181
Bulharsko se vrací do lůna východní církve	189
Metoděj – arcibiskup svaté církve moravské	193
Boje Moravanů proti franské okupaci.	194
Jan VIII. prosazuje osvobození Metoděje z bavorského vězení.	198
Metodějův návrat na Moravu	201
Právní dílo Metodějovo.	203
Církevní architektura Velké Moravy.	207
Slovanská církev a latinské duchovenstvo	214
Metodějův Veligrad	217
Kláštery na Velké Moravě.	229
Fotiův návrat.	234

Arcibiskup Metoděj a kníže Svatopluk	237
Předvolání do Říma	241
Wichingovy intriky	250
Návrat na Moravu – zastávka v Reichenau?	251
Metodějova cesta do Byzance	256
Metodějova poslední léta	260
Setkání s „uherským“ králem	264
Smrt arcibiskupa Metoděje	266
Slovanské písemnictví na Velké Moravě	269
Překlad evangelií	269
Metodějovy překlady	275
Literární tvorba Metodějových žáků	276
Život Konstantinův	277
Život Metodějův	287
Ideová tendence obou staroslověnských životů	298
Hymny a chvalořeči	301
Poslední léta moravské církve	305
Štěpán V. zasahuje do moravských záležitostí.	306
Vyhnání slovanských duchovních z Moravy	308
Wiching v čele moravské církve	313
Poslední roky Svatoplukovy vlády.	315
Svatoplukovi dědici	316
Obnovení moravské arcidiecéze	318
Zánik Velké Moravy	321
Cyrilometodějské dědictví	323
Slovanská liturgie a slovanské písemnictví	
v přemyslovských Čechách	323
Slovanská liturgie v Chorvatsku	329
Bulharsko hlavním dědicem cyrilometodějské misie	332
Bulharsko předává slovanskou vzdělanost Rusům	342
Poděkování	351
Ediční poznámka	353
Výběrová bibliografie	354
Rejstřík osobních jmen	359
Rejstřík místních názvů	364
Rejstřík cizích pojmů	368
Rejstřík věcný	370

VLADIMÍR VAVŘÍNEK

Cyril a Metoděj mezi Konstantinopolí a Římem

Obálku a vazbu navrhl Vladimír Verner
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2013 jako svou 1160. publikaci
Vydání první. AA 20,72. Stran 384
Odpovědná redaktorka Radka Fialová
Vytiskla tiskárna Finidr, spol. s r. o.
Doporučená cena 328 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-344-3